

Lapin presidentti ja poliittinen kameleontti

■ SEIKKO ESKOLA

Timo J. Tuikka: *Kekkosen takapiru. Kaarlo Hillilän uskomaton elämä.* Otava 2011.

Maaherra, ministeri ja Kansaneläkelaitoksen johtaja Kaarlo Hillilästä (1902–65) elämäkuvauksen kirjoittanut filosofian tohtori Timo J. Tuikka sanoo kohteensa olleen ”Suomen politiikan ylittämätön kameleontti”. Kirja on kiehtova kuvaus ja hyvä analyysi Suomen politiikan kiemuroista neljältä myrskyiseltä vuosikymmeneltä. Se kertoo niin ihmeellisestä politiikontiestä, että romaanina se leimattaisiin täysin epäuskottavaksi.

Hillilä oli kauppiaan poika Oulusta. Kesken lyseon hän lähti ensin Suomen ja sitten Viron vapaussotaan sekä lopuksi pelastamaan Aunusta Suomeen liitettäväksi. Ylioppilaaksi kuitenkin vielä päästiin ja Helsinkiin juridiikkaa opiskelemaan. Siellä hän oli Akateemisen Karjala-Seuran (AKS) jäsen ja Suur-Suomen kiivas kannattaja.

Pohjois-Pohjalaisessa Osakunnassa nuori mies tutustui juristivereihin, kajaanilaiseen Urho Kekkoseen ja torniolaiseen Paavo Säippään, sekä nivalalaiseen kansatieteilijä Kustaa Vilkunaan. Kunnianhimoiset toverukset liittyivät Keskustapuoluetta edeltäneeseen Maalaisliittoon ja päättivät pyrkiä korkealle. Toisiaan taitavasti ja tehokkaasti tukenut porukka toteuttikin unelmansa: yhdestä tuli lähes yksinvaltainen presidentti, toisesta valtiovarainministeriön kansliapäällikkö, kolmannesta akateemikko, neljännes-

tä Lapin mahtimies ja sisäministeri. Kiinteää yhteyttä pitäneen porukan mahti oli kulissien takana vielä muodollisia asemia suurempi.

Opiskeluvuosina Hillilä toimi Urho-kaverin kanssa Etsivän keskuspoliisin töissä kommunisteja vastaan. Sitten nuoresta juristista tuli Rovaniemen kauppalanjohtaja. Porukka sai otteen puolueesta, ja niin 35-vuotiaasta Hillilästä tuli vuonna 1937 uuden Lapin läänin ensimmäinen maaherra.

Maaherran pestistä tulikin hurja. Vain pari vuotta ja talvisota alkoi vihollisen tunkeutuessa kotipesään. Sitten tuli jatkosota ja lääniin 200 000 saksalaissotilasta. Mutta siitä tuli myös Hillilän suuruudenaika. Maaherra, saksaksi asemaansa korostavan komean titelin *Landespräsident* omaksuneena, onnistui pitämään puolensa saksalaisia kenraaleja vastaan ja suomalaisen siviilihallinnon voimassa. Korkeitten sotaherrojen edessä ei kumarrettu.

Toisiaan tukenut AKS-porukka oli innoissaan Saksan hyökkäyksestä Neuvostoliittoon vuonna 1941 ja piirteli jo Suur-Suomen ääriviivoja. Hillilän Kallekin ajatteli vaihtaa läänin valloitettavaan Inkeriin. Mutta jo marraskuussa 1942, ennen Stalingradin käännettä, toverukset päätyivät Rovaniemen palaverissaan toisiin ajatuksiin: Saksa häviääkin sodan, Suomen on irtauduttava siitä ja luotava hyvät suhteet tulevaan voittajaan. Tähän alettiin hiljaisuudessa valmistautua.

Yli kesällä 1944 Hillilä hoiti hyvässä sovussa asioita Lapin saksalaisten kenraalien kanssa. Mutta jo elokuussa hänestä tuli Hackzellin rauhanhallituksen sisäministeri, joka otti vastaan valvontakomission ja sen päällikön Andrei Ždanovin sekä

vapautti vankiloista kommunisteja. Samassa tehtävässä hän jatkoi hyviä suhteita varten muodostetussa Paasikiven ensimmäisessä hallituksessa. Kevään 1945 eduskuntavaalien jälkeen hän kuitenkin joutui jättämään salkun kommunisti Yrjö Leinolle ja siirtyi kansanhuoltoministeriksi. Ystävyyttä entiseen viholliseen julistettiin, mutta koko ajan sen aikeita pelättiin.

Ministerikausien jälkeen Hillilä siirtyi Kansaneläkelaitoksen johtajastoon. Siinäkin asemassa hän auttoi ystävänsä tämän presidentti-tiellä. Tuikka korostaa että Urhon ja Kallen suhde oli tasavertainen. Kekkonen hyväksyi vielä itseäänkin häikäilemättömämmälle Hillilälle sellaista mitä muille kavereilleen ei sallinut.

Päiväkirjoihin ja kirjeisiin perustava *Kekkosen takapiru* kertoo politiikan taustapelistä sumeilematta. Silloin sallittiin paljon sellaista, mikä nykyisin kaataisi uran. Seurapiiritoimittajat ja iltalehdet vaikenivat yksityisasiosta. Alkoholi näytteli sellaista osaa, mikä nykyisessä tiedotusilmapiirissä ei olisi mahdollista. Viinaan Hillilänkin loistava ura lopulta kaatui.

Kirjassa kerrotaan myös miten valtiontalouden ongelmissa ensimmäisen hallituksensa vuonna 1950 muodostanut Kekkonen esitti, että valtion liian suureksi paisunut koneistoa olisi säästämissyistä supistettava häikäilemättömästi ja tunteettomasti. Sen henkilöstöä olisi vähennettävä ainakin kymmenen prosenttia. Siinä on esimerkiksi saman haasteen edessä oleville Jyrki Kataiselle ja Jutta Urpilaiselle.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston yleisen historian professori (emeritus).